

Iva LUKAN

Feministično mesto

Naslov: *Feminist City: Claiming Space in a Man-made World*

Avtorica: Leslie Kern

Izdajatelj: Verso

Kraj in leto izida: London, 2020

Število strani: 225

Leslie Kern, urbana geografinja, raziskovalka mest in predavateljica na kanadski univerzi Mount Allison, v knjigi *Feminist City* mesto gleda skozi feministična teoretska očala. Mesto predstavi kot prostor skrbstvenega dela, prijateljstva, osebne prostora, protesta, strahu in upanja.

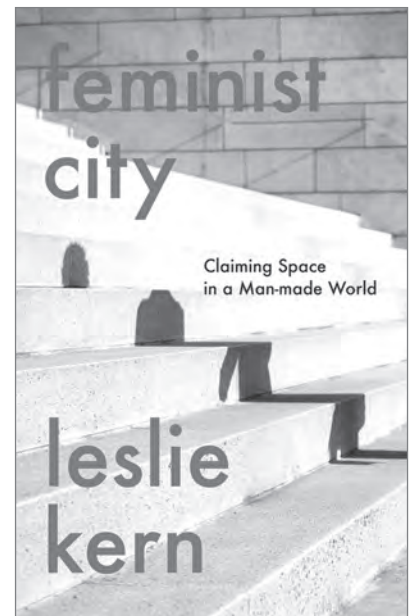
Avtorica prepleta dve teoretski smeri, urbano geografijo in interseksionalni feminizem ter poda izviren pogled na delovanje neenakosti med spoloma v praksi oziroma, z njenimi besedami, na tleh. Drugi spol namreč ni abstraktna kategorija, ki jo ustvarjajo še bolj abstraktna strukture. Drugi spol ustvarja dejanska, materialna geografija, kar se kaže v omejenem dostopu (urbanega) prostora za ženske. *V vsako naselbino v prostoru so zapisani družbeni odnosi in naša mesta so patriarhat, zapisan v kamnu, opeki, steklu in betonu* (str. 13).

Grajena okolja izražajo odnose med ljudmi, ki so jih zgradili. Zato ne čudi, da je tudi v mestih, tako kot v drugih družbenih sferah, polovica svetovne populacije prezrta in nevidna. Velja pa tudi obratno. Ne samo, da mesto odslikava družbene odnose, tudi ustvarja jih. Poleg ustvarjanja odnosov mesto vpliva tudi na razmerja moči in reproducira neenakost. Urbana zasnova oblikuje in določa možnosti za posameznika in družbene skupine. Kernova dialektiko odslikavanja in oblikovanja družbe-

nih odnosov ponazori na konkretnih primerih predmestnih naselij, javnega prevoza, pravice do osebne prostora in problematiki urbanega strahu.

Predmestna naselja danes jemljemo kot nekaj samoumevnega, čeprav so otrok svojega časa, urbanistični simptom razmerij moči po drugi svetovni vojni. Predmestja so bila pripravna rešitev za ponovno vzpostavitev normativnih spolnih vlog med moškimi in ženskami, ki sta jih zamajali vojna in naraščajoča prisotnost žensk v javni sferi. Vse preveč opolnomočene ženske, ki so med vojno zasedle (moška) tovarniška delovna mesta, je bilo treba znova pacificirati in domestificirati. Zadnje je uspelo prav s predmestnimi hišami, ki so ženske vrnile v zasebno sfero neplačanega skrbstvenega dela. Vzporedno s širjenjem *suburbiuma* so se v mestih dvigali nebotičniki, ki jih Kernova razume kot *spomenike moški korporativni ekonomski moči* (str. 27).

Število predmestnih gospodinj že dolgo upada, vendar podatki še vedno kažejo, da ženske po vsem svetu opravijo 75 odstotkov neplačanega skrbstvenega dela. To se kaže v načinu dnevnih migracij v mestu. Moški dnevno potujejo od doma na delo in nazaj, največkrat z osebnim avtomobilom. Ženske za dnevne migracije pogosteje uporabljajo javni prevoz, njihove poti so zapletene, saj so sestavljene iz verižnih potovanj (ang. *trip chains*) med vrtcem, šolo,

delovnim mestom in trgovino. Zato ženske plačujejo t. i. rožnati davek v javnem prevozu. Za isto storitev kot moški namreč plačujejo veliko več, ker so njihova potovanja verižna, vozovnice pa enkratne. Kernova na primeru New Yorka ugotavlja, da ženske kot primarne skrbnice zaradi verižnih potovanj na mesečni ravni plačajo precejšen davek, ki ga ocenjuje na sto dolarjev.

Problematika javnega prevoza se ne konča z rožnatim davkom. Avtorica opozarja na spolno nadlegovanje in razliko v govorici telesa med spoloma v javnem prevozu. Moški sedijo s široko razprtimi nogami, s čimer zasedejo več kot le svoj sedež. S tem prisilijo in socializirajo druge, da zasedejo čim manj javnega prostora. Podobno je tudi na otroških igriščih. Ali ste že kdaj videli skupino deklet, ki bi zasedla celotno športno igrišče?

Največ, kar si lahko ženske v javnih prostorih želijo, je, da jih ne bo nihče opazil, ogovoril ali požvižgal za njimi, (str. 164) opaža avtorica. V mestih je namreč kršena pravica do osebne prostora. Zato se ženske v mestu ukvarjajo z vsemi vrstami samoomejevanja, da bi se izognile neželeni pozornosti in nadzoru nad telesom in vedenjem. Vsako mesto je

namreč tudi mesto (ženskega) strahu pred nevarnim neznancem. Zato ženske prilagajajo svoja oblačila, prilagodijo tudi potovalne navade in se izogibajo temnim predelom mesta. Vendar avtorica opozarja, da nas še tako osvetljene ulice ne bodo rešile pred patriarhatom. Za enakost med spoloma bo potrebno veliko več kot feministično urbanistično načrtovanje. Predlaga predvsem spremembo odnosov med ljudmi, kulturnih vzorcev, družbenih interakcij in ekonomskih odločilnih dejavnikov.

Kljub vsem navedenim problematikam avtorica mesto vidi kot prostor osvoboditve. Anonimnost urbanega prostora namreč ženskam omogoča drugačno in svobodno življenje v primerjavi s suburbanimi enklavami in majhnimi mesti. Mesto omogoča izobrazbo, delo in politično udejstvovanje. Mesto širi horizonte možnega in čeprav je ukrojeno za moške, predstavlja upanje za radikalne družbene spremembe. Tukaj se pojavi glavna pomanjkljivost knjige, saj avtorica ostane le na abstraktni in kritični ravni in ne pojasni, kaj konkretno pomenijo radikalne družbene spremembe in kako dejansko, v praksi in na tleh doseči feministično mesto. V knjigi tako umanjajo primeri dobrih praks, za katere avtorica večkrat omeni, da obstajajo že stoletja.

Nedvomno Kernova uspešno krmari med pastmi, ki jih prinašajo identitete politike. V knjigi zavrača feminizem, ki svoj uspeh meri glede na izboljšanje statusa belih, finančno uspešnih žensk. Takšen feminizem namreč skozi urbanistične prakse v mesto vnaša predvsem estetske posege, ki niso nič drugega kot gentrifikacija in odstranjevanje drugih, drugačnih in deprivilegiranih družbenih skupin. Knjiga opozarja, da feministično mesto ni feministično brez revnih, delavcev in migrantov, in svetuje, da naj vsako feministično načrtovanje namesto bele ženske srednjega razreda raje izhaja iz potreb in perspektiv tistih, ki so v družbi najbolj ranljivi. Pri tem izhaja

iz lastnega položaja. Ko se kot bela ženska in mati zavzema za dostopnost prostorov z vozičkom, se bori tudi za ljudi, ki so gibalno ovirani ali starejši. Ko se zavzema za več javnih prostorov, ima v mislih tudi druge rase, narodnosti in razrede. To pa zahteva veliko samorefleksije o lastnem položaju in privilegijih.

Fizični prostori odslikavajo in ustvarjajo odnose med ljudmi. O urbani kraji redko govorimo kot o dejavniku, ki spodbuja neenakost med spoloma, zato je knjiga dobrodošlo in nujno branje za vse deležnike v urbanističnem načrtovanju. V času, ki ga je zaznamovalo gibanje #jztudi, je pomembno, da tudi v arhitekturi in urbanističnem načrtovanju upoštevamo neenakosti med spoloma. Vendar kot opozarja avtorica, moramo biti pri tem pazljivi: vse prevečkrat namreč to pomeni, da kot tipično uporabnico mesta razumemo finančno uspešno belo žensko. Takšno razumevanje pa prinaša gentrifikacijo. Feministično urbanistično načrtovanje mora zato delovati intersekcionalno, upoštevati marginalizirane družbene skupine in nepredvidljivo družbeno življenje. Zato mora upoštevati vse prebivalce mesta. Načrtovanje od spodaj, pri čemer margina postane center, je prihodnost urbanističnega načrtovanja.

Iva Lukan
Fakulteta za arhitekturo, Univerza v Ljubljani,
Ljubljana, Slovenija
E-naslov: iva.lukan@gmail.com

Biografija

Leslie Kern je izredna profesorica geografije in okolja ter direktorica ženskih študij in študij spolov na univerzi Mount Allison. Je avtorica knjige *Sex and the Revitalized City: Gender, Condominium Development and Urban Citizenship*.

Informacije o knjigi

<https://www.versobooks.com/books/3227-feminist-city>